

คุยกับ... หมออรุณี
ศ. พญ.อรุณี เจตศรีสุภาพ

เม็ดเลือดแดงเล็ก...และ เรื่อง..พาหะธาลัสซีเมีย

ช่วงที่ผ่านมาหมอบพบคำถาม และ คำปรึกษาที่น่าสนใจ
และคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์กับท่านผู้อ่าน

เรื่องแรก เป็นคำถามของผู้ที่สมัครสอบติดตำรวจ แต่กังวลใจกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ได้รับเข้าปฏิบัติงาน
คำถามมีดังนี้ค่ะ

+ คำถาม

“ขออนุญาตสอบถามน่ะครับคือค่า MCV ของผมอยู่ที่ 57.3 และผมเป็นพาหะธาลัสซีเมีย สอบติดตำรวจแต่ค่า
ตั้งเกณฑ์ค่า mcv ไม่ต่ำกว่า 60 พอจะมีโอกาสที่ค่า MCV ผมจะถึงบ้างไหมครับ ถ้ามีต้องทำยังไงให้ถึง ขอบคุณครับ”

+ คำตอบ

หมอบตอบดังนี้ค่ะ

หมอไม่แน่ใจว่ามีกฎเกณฑ์ เรื่องการไม่รับผู้ที่มีค่าเฉลี่ยปริมาตรเม็ดเลือดแดง (mean corpuscular volume: MCV) น้อยกว่า 60 เฟมโตลิตร (fl) ด้วยจริงหรือ เนื่องจากคุณได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นพาหะธาลัสซีเมีย ซึ่งโดยปกติผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย อาจมีภาวะซีดเล็กน้อย แต่ไม่มีอาการ สามารถมีชีวิตได้ปกติ ชีวิตยืนยาวเหมือนคนปกติ ทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคนปกติ

ดังนั้นสิทธิต่างๆ ไม่ควรน้อยกว่าคนปกติ ไม่ว่าจะ เป็น ตำรวจ ทหาร การเข้าเรียนหรือทำงานต่างๆ เนื่องจากในประเทศไทย มีผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมียถึงร้อยละ 30-40 ขึ้นกับภูมิภาคต่างๆ

หมอได้เปิดดูคุณสมบัติการสมัครเข้ารับราชการตำรวจซึ่งมีข้อกำหนดรายละเอียดในแต่ละระบบของร่างกาย ไม่พบเรื่องการกำหนด MCV มากกว่า 60 เฟมโตลิตร แต่มีการกำหนดเรื่องโรคซีด (Anemia) ว่าหากมีฮีโมโกลบินน้อยกว่า 9 กรัมต่อเดซิลิตร ในเพศหญิง และน้อยกว่า 10 กรัมต่อเดซิลิตรในเพศชาย ให้อยู่ในการวินิจฉัยของคณะกรรมการแพทย์โรงพยาบาลตำรวจ ซึ่งก็ดูสมเหตุสมผลดี

ค่า MCV ของคุณ 57.3 เฟมโตลิตร ต่ำกว่า 60 ไปเล็กน้อย การตรวจด้วยเครื่องตรวจที่แตกต่างกันอาจทำให้ได้ผลต่างกันด้วย คำถามที่ว่าคุณสามารถจะเพิ่มค่า MCV ให้มากกว่า 60 เฟมโตลิตรได้หรือไม่ เนื่องจากการมี MCV เล็ก (น้อยกว่า 80 เฟมโตลิตร) ที่พบได้บ่อยๆคือ ภาวะพาหะธาลัสซีเมีย ภาวะขาดธาตุเหล็กหรือมีทั้งสองภาวะร่วมกันและโรคธาลัสซีเมีย

ดังนั้นคุณอาจเป็นพาหะธาลัสซีเมียอย่างเดียว หรืออาจมี 2 อย่างร่วมกัน โดยเฉพาะผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมียที่มีค่า MCV เล็กมากกว่าค่า MCV ของพาหะธาลัสซีเมียทั่วไปต้องนึกถึงการมี 2 ภาวะร่วมกัน

กรณีนี้สงสัยว่าผู้ใดอาจมีภาวะขาดธาตุเหล็กร่วมด้วย ให้อุประวัติเรื่องการรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กเพียงพอหรือไม่ อาหารที่มีธาตุเหล็กสูงได้แก่ เนื้อสัตว์โดยเฉพาะเนื้อแดง เลือดสัตว์ เครื่องในสัตว์ เป็นต้น หรือเป็นผู้ที่มีเลือดออกมากเช่น หญิงที่มีเลือดประจำเดือนออกมากและนานกว่าปกติ หรือผู้ที่กินยาแก้ปวด ลดไข้พวกซาลิไซเลต (Salicylate) เป็นประจำซึ่งอาจมีเลือดออกในทางเดินอาหาร หรือบางคนมีปัญหาเรื่องการดูดซึมธาตุเหล็กเช่นมีท้องเสียบ่อยๆ

เนื่องจากการดูแต่ค่า MCV อย่างเดียวจะแยกพาหะธาลัสซีเมียที่มีและไม่มีการขาดธาตุเหล็กร่วมด้วยยาก แต่มีการศึกษา และให้ข้อแนะนำว่าในผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมียที่มีค่าฮีโมโกลบินน้อยกว่า 11.5 กรัมต่อเดซิลิตร ให้สงสัยว่าอาจมีการขาดธาตุเหล็กร่วมด้วย การพิสูจน์สามารถทำได้โดยการเจาะตรวจสภาวะธาตุเหล็กในร่างกาย หรืออาจลองให้รับประทานธาตุเหล็กขนาดที่ใช้รักษานาน 4-6 สัปดาห์ จะพบว่าถ้ามีการขาดธาตุเหล็กร่วมด้วย ค่าฮีโมโกลบินจะสูงขึ้น แต่อาจไม่สูงมากเท่ากับคนที่ไม่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย ส่วนค่า MCV ในผู้ที่มีภาวะขาดธาตุเหล็กร่วมด้วยจะค่อยๆมากขึ้นแต่ไม่เร็วนัก และก็จะไม่สูงเท่า MCV ของคนที่ไม่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย

ดังนั้นหากคุณยังมีเวลา ให้รับประทานยาธาตุเหล็ก เช่น เฟอร์รัสซัลเฟต 1 เม็ด 3 เวลา และเพื่อลดอาการข้างเคียงในระบบทางเดินอาหารให้รับประทานหลังอาหารได้ เมื่อรับประทานยาธาตุเหล็กจะมีอุจจาระสีดำ การรับประทานยานี้หากเจาะเลือดหลังรับยาไป 4-6 สัปดาห์แล้วฮีโมโกลบินไม่ขึ้น ก็หยุดยาไปได้แสดงว่าไม่ได้มีภาวะขาดธาตุเหล็กร่วมด้วย แต่เมื่อรับยาธาตุเหล็กแล้วฮีโมโกลบินขึ้นแสดงว่ามีภาวะขาดธาตุเหล็กร่วมด้วย ก็ให้รับประทานยาธาตุเหล็กให้ครบ 3 เดือน อีกทั้งพิจารณาสาเหตุที่ทำให้ขาดธาตุเหล็กด้วยดังได้กล่าวไว้และทำการแก้ไขหรือกำจัดสาเหตุ

โดยสรุปคือหากคุณเป็นพาหะธาลัสซีเมียร่วมกับภาวะขาดธาตุเหล็ก ค่า MCV อาจสูงขึ้นได้ ถ้ารักษาเรื่องการขาดธาตุเหล็ก แต่หากเป็นพาหะธาลัสซีเมียอย่างเดียว ค่า MCV คงเป็นเช่นที่ได้กล่าวมาตั้งแต่แรก

หวังว่าคำตอบนี้คงได้ประโยชน์ต่อคุณบ้างไม่มากก็น้อยนะคะ

สิ่งสำคัญที่อยากให้คุณและผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมียได้ตระหนักคือ หากคุณแต่งงานและวางแผนจะมีบุตร อย่าลืมตรวจรอกคู่สมรสด้วยว่า คู่ของคุณเสี่ยงต่อการมีบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมียชนิดรุนแรงหรือไม่คะ นั่นเป็นคำตอบที่หมอส่งกลับไปคะ แต่ยังไม่ทราบความคืบหน้าว่าเป็นอย่างไรบ้างคะ

สิ่งที่หมอยกจะเน้นให้ท่านผู้อ่านเข้าใจอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมียไม่ต้องงดอาหารที่มีธาตุเหล็กคะ สามารถรับประทานอาหารได้เช่นคนปกติ หมอเคยพบภาวะโลหิตจางอย่างมากในเด็กที่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย เพราะงดอาหารที่มีธาตุเหล็กสูงโดยปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นโรคธาลัสซีเมียที่ต้องหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กสูง การปฏิบัตินี้ไม่ถูกต้องสำหรับผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย เนื่องจากผู้ที่เป็นโรคธาลัสซีเมียมีภาวะซีด ร่างกายจึงต้องการธาตุเหล็กเพื่อสร้างเม็ดเลือดแดงไปทดแทนเม็ดเลือดแดงซึ่งแตกเร็วกว่าปกติ ลำไส้ของผู้ป่วยจึงพยายามดูดซึมธาตุเหล็กจากทางเดินอาหารมากขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งคือเมื่อผู้ป่วยมีภาวะซีด แพทย์จำเป็นต้องให้เลือดเพื่อรักษาอาการ ซีด เหนื่อย เพลีย ในเม็ดเลือดแดง 1 ลูก ประมาณ 250 มิลลิลิตร มีธาตุเหล็ก ประมาณ 200-250 มิลลิกรัม ดังนั้นคนเป็นโรคธาลัสซีเมียจึง มีธาตุเหล็กสูงกว่าปกติ ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่ออวัยวะต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการติดตามภาวะธาตุเหล็กเกินและให้ยาขับธาตุเหล็กเมื่อมีข้อบ่งชี้

“ผู้ที่เป็นพาหะธาลัสซีเมีย ไม่มีภาวะธาตุเหล็กเกิน ไม่ต้องงดอาหารที่มีธาตุเหล็กคะ ”

เรื่องที่สอง เป็นเรื่องของผู้ที่กำลังจะแต่งงานคะ

+ คำปรึกษา

เป็นเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล แนะนำตัวว่าเคยเป็นคนไข้ของหมอเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก แต่ไม่มีอาการอะไร จึงหยุดการรักษาไปไม่ได้มาติดตามการรักษา ต่อมาสามารถเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล เธอมีน้องชายเป็นธาลัสซีเมียด้วยแต่อาการน้อยไม่ได้ติดตามการรักษาเพราะไปทำงานที่อื่น ปัญหาที่เธอมาปรึกษาคือ เธอบอกว่าเธอเป็นพาหะเบต้าธาลัสซีเมีย ส่วนแฟนเธอเป็นพาหะแอลฟาธาลัสซีเมีย เจาะเลือดตรวจที่กรุงเทพ หากแต่งงานกันลูกจะมีปัญหาหรือไม่

+ คำตอบ

หมอขออุประวัติเวชระเบียนของเธอ พบว่าเธอเป็นโรคเบต้าธาลัสซีเมียฮีโมโกลบินอี แต่เป็นชนิดที่มีอาการน้อย เธอจึงเข้าใจผิดว่าเป็นพาหะธาลัสซีเมีย เธอมีความผิดปกติของยีนเบต้าและมีความผิดปกติของยีนแอลฟาร่วมด้วย หรือไม่คงต้องศึกษาดีเอ็นเอของเธอว่ามีแอลฟาร่วมด้วยแล้วทำให้อาการเธอลดลงหรือไม่ หรือเธอไม่ได้มีความผิดปกติของยีนแอลฟาร่วมด้วยแต่เธอมีความผิดปกติของยีนเบต้าชนิดที่ไม่รุนแรง ซึ่งหากแฟนของเธอมีความผิดปกติของยีนแอลฟา (หมอขอข้อมูลเลือดของแฟนเธอก่อนเพื่อความแน่ใจ) ก็ต้องมาวิเคราะห์โอกาสว่าเมื่อเธอแต่งงานกันลูกจะมีโอกาสเป็นธาลัสซีเมียใหม่ และเป็นชนิดใดได้บ้าง เนื่องจากธาลัสซีเมียมีหลายชนิดทั้ง เบต้าธาลัสซีเมีย แอลฟาธาลัสซีเมีย และเป็นทั้งแอลฟาและเบต้าธาลัสซีเมียร่วมกัน หากมีผลของทั้งคู่ หมอคงได้มาอธิบายเรื่องโอกาสการมีลูกว่าจะมีความผิดปกติหรือไม่ อย่างไร เมื่อทั้งคู่แต่งงานกัน